

УДК 378.016:808.5]:33-051-057.87
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.353415>

Світлана Вербещук, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4209-416X>
Інна Червінська, доктор педагогічних наук,
професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0745-1413>
Наталія Кирста, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методик дошкільної і спеціальної освіти
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6777-4890>

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Статтю присвячено комплексному дослідженню культури мовлення як значущого чинника професійного становлення здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей. Актуальність проблеми зумовлена зростанням вимог до комунікативної компетентності майбутніх економістів у контексті динамічних трансформацій ринку праці та інтеграції вітчизняної освіти до європейського освітнього простору. У роботі здійснено теоретичне узагальнення наукових підходів до інтерпретації феномену культури мовлення, визначено її структурні компоненти, серед яких нормативність, точність, логічність, доречність, виразність та професійна спрямованість мовленнєвої діяльності. Проаналізовано специфіку мовленнєвої підготовки студентів економічних спеціальностей, що передбачає опанування галузевої термінології, формування навичок аргументованого викладу економічної інформації та розвиток здатності до ефективної ділової взаємодії. Виявлено ключові труднощі у процесі формування мовленнєвої компетентності, зокрема фрагментарність практичного досвіду професійного спілкування, недостатній рівень інтеграції мовної й фахової підготовки, а також обмежене використання сучасних освітніх технологій. Обґрунтовано доцільність застосування інтерактивних методів навчання, моделювання професійно-комунікативних ситуацій, кейс-методу та цифрових інструментів як ефективних засобів удосконалення мовленнєвої підготовки. Доведено, що системне формування культури мовлення сприяє розвитку аналітичного мислення, підвищенню якості професійної комунікації та формуванню конкурентоспроможності майбутніх фахівців економічного профілю. Зроблено висновок про необхідність цілеспрямованого впровадження мовленнєво – орієнтованих освітніх стратегій у процес фахової підготовки студентів як передумови їхньої професійної мобільності та успішної самореалізації.

Ключові слова: комунікативна компетентність; професійне спілкування; економічний дискурс; галузева термінологія; інтерактивні технології навчання; ділова комунікація; аналітичне мислення; професійна мобільність; освітні стратегії.

Літ. 6.

Svitlana Verbeshchuk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor
of the Primary Education and Educational Innovations Department,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4209-416X>
Inna Chervinska, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the
Primary Education and Educational Innovations Department,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0745-1413>
Nataliia Kyrsta, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Theory and Methods of Nursery and Special Education Department,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6777-4890>

SPEECH CULTURE IN PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES

The article is devoted to a comprehensive study of speech culture as a significant factor in the professional development of higher education students majoring in economics. The relevance of the issue is обусловлена by the increasing requirements for communicative competence of future economists in the context of dynamic labor market transformations and the integration of national education into the European educational space. The paper provides a theoretical generalization of scientific

approaches to the interpretation of speech culture and identifies its structural components, including normativity, accuracy, logic, appropriateness, expressiveness, and professional orientation of speech activity. The specificity of speech training for students of economic specialties is analyzed, which involves mastering sector-specific terminology, developing skills of reasoned presentation of economic information, and fostering the ability for effective business interaction. Key difficulties in the formation of speech competence are identified, including fragmented practical experience of professional communication, insufficient integration of language and professional training, and limited use of modern educational technologies. The expediency of applying interactive teaching methods, modeling professional communicative situations, case-based learning, and digital tools as effective means of improving speech training is substantiated. It is proved that systematic development of speech culture contributes to the formation of analytical thinking, enhancement of professional communication quality, and strengthening the competitiveness of future economic specialists. The conclusion emphasizes the necessity of purposeful implementation of speech-oriented educational strategies in professional training as a prerequisite for students' professional mobility and successful self-realization.

Keywords: *communicative competence; professional communication; economic discourse; sector-specific terminology; interactive learning technologies; business communication; analytical thinking; professional mobility; educational strategies.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку економічної освіти актуалізують необхідність формування високого рівня комунікативної підготовки майбутніх фахівців, що безпосередньо пов'язано з удосконаленням їхніх мовленнєвих умінь. Професійна діяльність економістів передбачає інтенсивну ділову взаємодію, аналітичне опрацювання інформації та її точне вербалізування, що зумовлює підвищені вимоги до мовної нормативності й аргументованості висловлювань. Водночас у практиці фахової підготовки спостерігається недостатня інтеграція мовної та професійної складових освітнього процесу. Це спричиняє труднощі у використанні спеціалізованої термінології та побудові ефективної професійної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика культури мовлення та професійної комунікації висвітлена у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема І. Варнавська, В. Григор'єва, І. Козловець, М. Пентиліук, В. Тимкова та С. Шевчук. У зазначених дослідженнях обґрунтовано теоретичні засади мовленнєвої культури, визначено її структурні характеристики та роль у формуванні професійної компетентності фахівців. Окремі наукові праці присвячено питанням ділового мовлення, економічного дискурсу та інтеграції мовної підготовки у систему професійної освіти. Разом із тим недостатньо розкритими залишаються аспекти комплексного формування мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей із урахуванням сучасних освітніх технологій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі культури мовлення у професійному становленні студентів економічних спеціальностей та визначення ефективних методичних підходів до її формування. Дослідження спрямоване на уточнення структурних компонентів мовленнєвої компетентності економістів і розроблення рекомендацій щодо інтеграції мовної та фахової підготовки. Отримані результати покликані поглибити наукові уявлення про мовленнєво орієнтовані освітні стратегії та сприяти їх упровадженню у практику вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Культура мовлення у системі професійної підготовки економістів постає як інтегративна характеристика мовної особистості, що відображає рівень опанування літературними нормами, здатність до адекватної комунікативної поведінки та ефективного використання мовних ресурсів у фаховому середовищі. Теоретичне осмислення цього феномену ґрунтується на поєднанні лінгвістичних, психолінгвістичних і педагогічних концепцій, які репрезентують мовлення як інструмент професійної соціалізації. Науковий дискурс визначає культуру мовлення як показник сформованості комунікативної компетентності, що забезпечує точність і зрозумілість професійних повідомлень.

Сутнісне наповнення культури мовлення пов'язується з дотриманням мовних норм, що регламентують орфоепічний, лексичний, граматичний та стилістичний рівні мовленнєвої діяльності. Нормативність виступає підґрунтям комунікативної коректності та забезпечує відповідність висловлювань ustalеним літературним стандартам. Точність мовлення передбачає адекватне відтворення змісту економічних понять і запобігає семантичним викривленням інформації. Логічність репрезентує структурованість висловлювань, що сприяє послідовності аргументації та прозорості аналітичних міркувань. Доречність і виразність забезпечують адаптацію мовлення до комунікативної ситуації та підсилюють переконливість професійного дискурсу [5, 203].

Формування мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей корелює з розвитком їхньої професійної компетентності, оскільки мовлення виконує функцію інструмента передачі економічних знань і результатів аналітичної діяльності. Володіння комунікативними стратегіями сприяє ефективній участі у ділових переговорах, презентаціях та професійних дискусіях. Мовленнєва компетентність забезпечує здатність до аргументованого обґрунтування управлінських рішень і формування переконливих економічних прогнозів.

Економічний дискурс характеризується специфічною семантико-прагматичною організацією, що відображає функціонування галузевих понять і категорій. Його структурними ознаками виступають термінологічна насиченість, аналітична спрямованість і прагнення до семантичної однозначності. Фахова комунікація економістів передбачає поєднання наукового, офіційно-ділового та публіцистичного стилів, що забезпечує варіативність мовленнєвих стратегій.

Галузева термінологія виступає ключовим елементом мовленнєвої підготовки економістів, оскільки забезпечує точне номінування економічних процесів і явищ. Її засвоєння передбачає формування навичок коректного використання термінів у різних комунікативних ситуаціях. Лексико-семантична системність економічної термінології зумовлює необхідність розвитку у студентів здатності до контекстуальної інтерпретації понять.

Професійне мовлення економістів характеризується багаторівневою структурою, що охоплює усну та письмову форми комунікації. Усне мовлення реалізується у процесі переговорів, консультацій і презентацій, де домінують інтерактивні комунікативні стратегії. Письмове мовлення репрезентоване аналітичними звітами, фінансовими документами та науковими публікаціями, що потребують високого рівня мовної нормативності. Взаємодія цих форм забезпечує цілісність професійної комунікації [4, 61].

Теоретичні засади формування культури мовлення передбачають урахування психолінгвістичних механізмів мовленнєвої діяльності, зокрема процесів породження й сприйняття висловлювань. Розвиток мовленнєвої компетентності пов'язаний із формуванням когнітивних структур, що забезпечують концептуалізацію економічної інформації. Інтелектуалізація мовлення економістів сприяє глибшому осмисленню професійних понять і підвищує ефективність комунікативної взаємодії.

Структурна організація культури мовлення у професійній підготовці економістів охоплює такі компоненти:

- когнітивний, що відображає знання мовних норм і термінологічної системи;
- операційний, пов'язаний із практичним використанням мовних засобів у фахових ситуаціях;
- мотиваційний, який визначає готовність до мовленнєвого самовдосконалення;
- рефлексивний, спрямований на оцінювання власної комунікативної діяльності [6, 135].

Інституційний контекст формування культури мовлення передбачає інтеграцію мовної підготовки у систему фахових дисциплін економічного циклу. Міждисциплінарна взаємодія сприяє гармонізації мовних і професійних знань, що підвищує якість підготовки майбутніх фахівців. Освітні програми

мають забезпечувати формування навичок критичного аналізу економічних текстів і продукування власних аналітичних повідомлень. Реалізація зазначених положень сприяє розвитку професійно орієнтованої мовної особистості.

Теоретичне обґрунтування культури мовлення у професійній підготовці економістів засвідчує її значення як інструмента професійної комунікації та засобу репрезентації економічних знань. Сформованість мовленнєвої компетентності забезпечує ефективність управлінської діяльності та підвищує рівень професійної взаємодії. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методичних моделей формування мовленнєвої культури з урахуванням цифровізації освітнього простору.

Методична організація мовленнєвої підготовки студентів економічних спеціальностей передбачає використання освітніх технологій, спрямованих на формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності. Педагогічний процес має забезпечувати системне поєднання мовної теорії з практикою фахового спілкування у різних комунікативних форматах. Орієнтація на компетентнісну парадигму сприяє розвитку здатності студентів до адекватного вербалізування економічної інформації. Навчальна діяльність набуває професійно моделювального характеру, що підвищує ефективність мовленнєвої соціалізації.

Інтерактивні освітні технології створюють умови для активізації мовленнєвої діяльності та формування комунікативної автономії здобувачів освіти. Дискусійні практики забезпечують розвиток аргументаційних стратегій і здатності до критичного осмислення економічних явищ, зокрема через використання дебатов, академічних круглих столів, рольових ігор, проектно-дослідницької роботи та методу “peer-review”. Групова взаємодія стимулює формування навичок колективного продукування професійних повідомлень і координації мовленнєвих дій у процесі спільного розв'язання фахових завдань. Освітня комунікація набуває діалогічного характеру, що сприяє мовленнєвій варіативності та гнучкості комунікативних стратегій. Результатом виступає підвищення рівня комунікативної впевненості студентів. Інтеграція зазначених технологій у фахову підготовку забезпечує системну актуалізацію мовних знань у професійно орієнтованих ситуаціях та оптимізує процес формування мовленнєвої компетентності [6, 140].

Кейс-технології забезпечують інтеграцію мовленнєвої підготовки з аналізом практичних економічних ситуацій. Робота з проблемними завданнями активізує використання спеціалізованої термінології та сприяє формуванню професійної аргументації. Студенти залучаються до вербалізації аналітичних висновків, що розвиває структурованість мовлення. Застосування кейс-методики сти-

мулює розвиток аналітичного та критичного мислення, формує здатність до обґрунтованого прийняття рішень у професійних комунікативних ситуаціях і моделює реальні економічні процеси у навчальному середовищі [1, 118–119].

Моделювання професійно-комунікативних ситуацій забезпечує відтворення реальних форматів ділової взаємодії економістів. Імітаційні вправи, спрямовані на відпрацювання переговорних стратегій, формують навички мовленнєвої адаптації до різних комунікативних ролей. Учасники освітнього процесу опановують принципи ефективної презентації економічних даних та консультування клієнтів.

Цифровізація освітнього середовища розширює можливості формування мовленнєвої компетентності майбутніх економістів. Використання електронних платформ сприяє розвитку навичок академічного письма та підготовки мультимедійних презентацій. Онлайн-комунікація формує здатність до ефективної професійної взаємодії у віртуальному середовищі. Цифрові ресурси забезпечують доступ до автентичних економічних текстів і баз даних.

Інтеграція мовної та фахової підготовки забезпечує контекстуалізацію мовленнєвої діяльності у межах економічного змісту. Включення мовленнєвих завдань у структуру профільних дисциплін сприяє формуванню термінологічної точності висловлювань. Виконавці освітніх програм отримують можливість застосовувати мовні знання під час аналізу економічних текстів і підготовки аналітичних звітів. Міждисциплінарна взаємодія формує цілісну професійну мовну компетентність.

Педагогічні умови розвитку мовленнєвої компетентності передбачають створення комунікативно насиченого освітнього простору. Використання автентичних матеріалів забезпечує наближення навчального процесу до реальних професійних практик. Рефлексивні процедури сприяють усвідомленню студентами власних мовленнєвих стратегій [2, 63].

Мовленнєва підготовка студентів економічних спеціальностей супроводжується низкою дидактичних труднощів, що зумовлені недостатнім рівнем термінологічної обізнаності. Спостерігається обмежений досвід участі у професійних дискусіях, що ускладнює формування комунікативної впевненості. Додаткові проблеми виникають у процесі поєднання академічного письма з економічним аналізом. Подолання зазначених труднощів потребує системного методичного супроводу.

Оптимізація мовленнєвої підготовки передбачає впровадження спеціалізованих навчальних курсів професійної комунікації економістів. Тренінгові заняття сприяють розвитку навичок ділового мовлення та комунікативної саморегуляції. Викорис-

тання портфоліо дозволяє здійснювати моніторинг мовленнєвого прогресу студентів. Рефлексивні практики забезпечують формування комунікативної самосвідомості.

Система оцінювання мовленнєвої компетентності має базуватися на комплексній критеріальній моделі. Діагностичні інструменти повинні охоплювати рівень нормативності, термінологічної точності, логічної структурованості та стилістичної адекватності мовлення. Формувальне оцінювання сприяє корекції мовленнєвих помилок і розвитку рефлексивних умінь. Педагогічна діагностика забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу. Результатом виступає підвищення якості професійної комунікації.

Професійно орієнтовані мовленнєві практики сприяють розвитку аналітичного мислення та здатності до інтерпретації економічних даних. Студенти залучаються до підготовки експертних висновків, економічних оглядів і презентацій. Комунікативна діяльність у зазначених форматах формує навички структурованого викладу інформації.

Методичне забезпечення розвитку мовленнєвої компетентності передбачає створення навчально-методичних матеріалів, орієнтованих на специфіку економічного дискурсу. Аналітичні вправи сприяють формуванню здатності до критичного опрацювання текстів. Проблемно-пошукові завдання активізують когнітивні процеси та мовленнєву ініціативність [3, 188].

Комплексна реалізація методичних підходів і педагогічних умов розвитку мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей забезпечує підвищення ефективності професійної підготовки. Поєднання інтерактивних технологій, цифрових ресурсів та міждисциплінарної інтеграції сприяє формуванню професійно орієнтованої мовної особистості. Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням методичних моделей мовленнєвої підготовки в умовах цифрової трансформації освіти.

Висновки і перспективи. Системне впровадження інтерактивних освітніх технологій, кейс-методики, моделювання професійно-комунікативних ситуацій та цифрових ресурсів сприяє комплексному формуванню мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей. Використання міждисциплінарних зв'язків забезпечує цілісність професійного дискурсу та спрямовує мовну підготовку на контекстуалізацію економічних знань. Формування навичок аргументованого викладу економічної інформації підвищує ефективність комунікації в діловому середовищі та стимулює аналітичне мислення. Рефлексивні та діагностичні процедури оптимізують процес самоконтролю мовленнєвої діяльності й розвитку професійної автономії.

Перспективи подальших досліджень передбачають розроблення адаптивних методичних моделей мовленнєвої підготовки з урахуванням цифровізації освітнього середовища та індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Подальший аналіз ефективності поєднання інтерактивних технологій і кейс-методу може забезпечити підвищення професійної мобільності майбутніх економістів. Доцільним є вивчення впливу мультимедійних та віртуальних платформ на розвиток комунікативної компетентності та критичного мислення. Окрему увагу слід приділити моніторингу результативності міждисциплінарної інтеграції мовної та фахової підготовки. Урахування зазначених аспектів сприятиме вдосконаленню освітніх стратегій та формуванню конкурентоспроможних фахівців економічного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варнавська І. Проблеми формування комунікативної компетентності здобувачів економічних спеціальностей. *Український Педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 116–122.
2. Григор'єва В.А. Формування мовної, мовленнєвої і комунікативної компетенцій у студентів економічних спеціальностей. *Scientific Journal Virtus*. 2016. № 8. С. 62–64.
3. Козловець І.І. Шляхи підвищення мовної компетенції студентів-економістів. *Наукова складова навчального процесу та інноваційні технології розвитку* : зб. матеріалів наук.-метод. конф. 12 квітня 2011р. : у 2 т. – т. 1. Київ: КНЕУ, 2011. С. 187–189.
4. Пентилюк М.І. Ділове спілкування та культура мовлення. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 224 с.
5. Тимкова В.А., Марцінко Т.І. Українська мова та культура мовлення: *Навчальний посібник для самостійної роботи студентів економічних спеціальностей денної форми навчання*. Вінниця: РВВ ВНАУ, 2010. 203 с.

6. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням: *підручник*. Київ: Алерта, 2011. 696 с.

REFERENCES

1. Varnavska, I. (2022). Problemy formuvannya komunikativnoi kompetentnosti здobuvachiv ekonomichnykh spetsialnosti [Problems of Forming Communicative Competence of Students of Economic Specialties]. *Ukrainian Pedagogical Journal*. No. 3. pp. 116–122. [in Ukrainian].
2. Hryhorieva, V.A. (2016). Formuvannya movnoi, movlennivoi i komunikativnoi kompetentsii u studentiv ekonomichnykh spetsialnosti [Formation of Linguistic, Speech and Communicative Competencies in Students of Economic Specialties]. *Scientific Journal Virtus*. No. 8. pp. 62–64. [in Ukrainian].
3. Kozlovets, I.I. (2011). Shliakhy pidvyshchennia movnoi kompetentsii studentiv-ekonomistiv [Ways of Improving Language Competence of Economics Students]. *Naukova skladova navchalnoho protsesu ta innovatsiini tekhnologii rozvytku* : zb. materialiv nauk.-metod. konf. 12 kvitnia 2011r. : u 2 t. – t. 1. – Scientific Component of the Educational Process and Innovative Development Technologies: Proceedings of the Scientific and Methodological Conference, April 12, 2011: in 2 vols., Vol. 1. Kyiv, pp. 187–189. [in Ukrainian].
4. Pentyliuk, M.I. (2011). Dilove spilkuvannia ta kultura movlennia [Business Communication and Speech Culture]. Kyiv, 224 p. [in Ukrainian].
5. Tymkova, V.A. & Martynko, T.I. (2010). Ukrainska mova ta kultura movlennia [Ukrainian Language and Speech Culture]. *Study Guide for Independent Work of Full-Time Students of Economic Specialties*. Vinnytsia, 203 p. [in Ukrainian].
6. Shevchuk, S.V. (2011). Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam: pidruchnyk [Ukrainian Language for Professional Purposes: Textbook]. Kyiv, 696 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.01.2026

Прийнято до друку: 24.02.2026

Опубліковано: 23.03.2026

“Розвиток і освіта жодній людині не дається інакше, як через власну діяльність”.

Адольф Дістервег
німецький педагог-демократ

“У вихованні все повинно ґрунтуватися на особистості вихователя”.

Костянтин Ушинський
український педагог

“Розум прагне мислити. У кожному дарі людської природи закладене прагнення піднятися зі стану бездіяльності”.

Йоганн Генріх Песталоцці
швейцарський педагог